

De amateur-ornitholoog. Wie is dat en wat doet hij?

Henk J. Lichtenbeld

De bovenstaande vragen zijn, zo zij al niet gesteld worden, bij veel buitenstaanders wel eens opgekomen als zij hoorden dat in familie- of kennissenkring iemand naar vogels keek en zich amateur-ornitholoog noemde. Vaak werd dan met enige meewarigheid en hoofdschudden deze mededeling voor kennisgeving aangenomen, doch begrijpen deed men het dikwijls niet. Wat doet zo iemand? Hoe, waar en waarom? Mij zijn deze vragen allemaal wel eens gesteld, zo in de loop der jaren.

Het 'wat doet zo iemand' is niet zo eenvoudig te beantwoorden omdat er zo veel mogelijkheden zijn in de ornithologie, die vaak zeer sterk van elkaar verschillen.

Het meest voorkomend is de gewone vogelaar, die naar vogels kijkt, dat leuk vindt en verder niet. De mogelijkheid bestaat echter dat hij met deze hobby, of kwaal zo u wilt, in aanraking komt en zich in een bepaalde richting specialiseert. De één duikt in het inventarisatiewerk, een zeer goede leerschool overigens doch daar kom ik later wel op terug, en de ander is geboeid door het gedrag van de vogels en werpt zich op de gedragstudie. De broedbiologie is ook een geliefd object, evenals trouwens de determinatieproblemen. Weer anderen voelen zich aangetrokken tot het wonder van de vogeltrek, met al zijn facetten, en bemannen vooral in het najaar de trektelposten die thans alom in den lande aanwezig zijn.

Enkele vogelaars storten zich met hart en ziel op het vangen en ringen van de vogels en leveren aldus een flink deel van de zo broodnodige gegevens voor diepergaande studies van de trek. Het ringwerk is een zeer fascinerend onderdeel van de ornithologie dat slechts voor een klein aantal zeer enthousiaste vogelaars is weggelegd. Weer anderen specialiseren zich in een bepaalde groep vogels zoals zeevogels, weidevogels, wadvo-

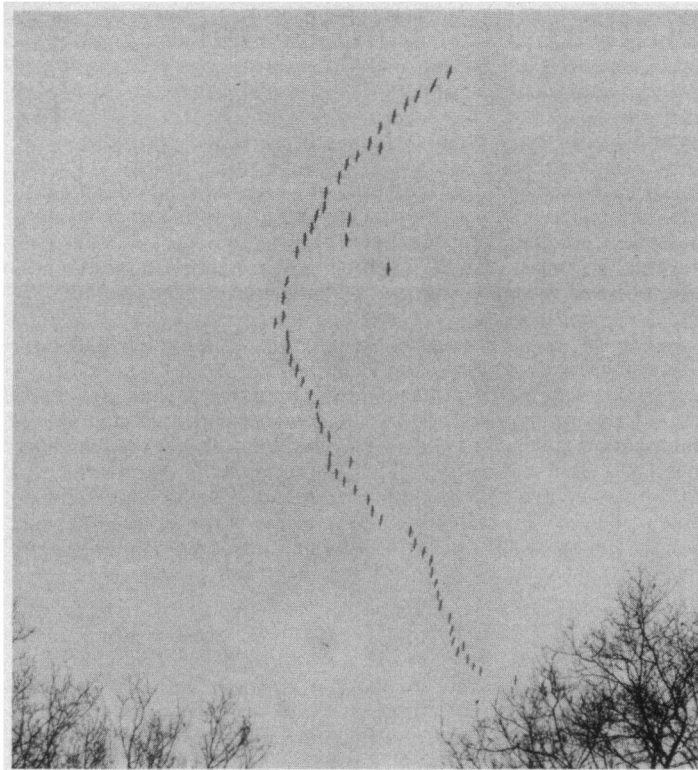
gels of stootvogels. Vaak ontstaat een dergelijke specialisatie in de loop der jaren.

Andere onderwerpen die nog genoemd kunnen worden zijn het nestkastonderzoek, de vogelfotografie, ook een zeer geliefde bezigheid, en de echte vogelbescherming door degenen die zich metterdaad inspannen voor het behoud van de vogels en hun biotopen. Niet vergeten mag worden dat al deze bezigheden, of misschien zelfs werkzaamheden,

De oude en de jonge garde op de trektelpost Mulderzand. Fijne dagen...

Foto: Henk Helmerhorst.

Trekkende Kraanvogels. Niet dat wij daar op zitten te wachten, maar toch...
Foto: Dirk Moerbeek.

door de amateur-ornitholoog in de meeste gevallen verricht moeten worden naast een normale werkring, zodat het een kwestie van schipperen wordt en men veelal op de weekends is aangewezen of de tijden vóór en ná werktijd. Inventarisaties, bijvoorbeeld, vinden bij voorkeur 's morgens vroeg plaats en dan is het dus mogelijk vóór de aanvang van de normale dagtaak een paar uur te inventariseren, mits het te inventariseren terrein niet te ver weg is gelegen. Voor het trektellen in het najaar geldt trouwens hetzelfde.

Dat in veel gevallen de vacanties ook aan deze alles vretende hobby worden besteed is bijna onvermijdelijk. Onontbeerlijk is dan echter de medewerking van de naaste familie. Enig begrip is wel gewenst, al zal dat tegenwoordig wat minder problemen met zich meebrengen dan vroeger. Toen werden wij nog vaak als zeer vreemde figuren beschouwd die met enig medelijden werden bekeken. Begrepen werden wij toendertijd in ieder geval dikwijls niet en daar deed men ook weinig moeite voor. Welke volwassen vent ging nu toch naar vogeltjes kijken? Dat vond men vaak maar vreemd. Nog vreemder vond men het dat ze voor dag en dauw en in weer en wind daarvoor op pad gingen. Onwijs vroeg hun bed uit in alle jaargetijden. Neen,

daar kon men niet goed bij. Gelukkig is daar veel verandering in gekomen, ook al omdat die lieden toch hun gang gingen en zich nergens wat van aan trokken, maar ook omdat er tegenwoordig wat meer zijn en men er aan gewend is geraakt, dat er zulke figuren rondlopen. Er wordt veel over de natuur geschreven, de televisie brengt goede natuurfilms en dat brengt een groot deel van de 'buitenstaanders', toch wel in een ander denkpatroon, ook al bewijzen de opmerkingen vaak nog het tegendeel. De doorsnee mens weet in het algemeen hoegenaamd niets van de natuur. Dat is niet alleen jammer, maar ook verschrikkelijk arm.

Doch nu weer ter zake. De amateur-ornitholoog is in de meeste gevallen een normale werknemer die zijn hobby in zijn vrije tijd moet beoefenen. In alle lagen van de bevolking, van hoog tot laag, zijn deze natuurliefhebbers te vinden. Hun gezamenlijke interesse vormt de band die hen onderling bindt en die vaak de aanleiding is tot een jarenlange hechte vriendschap. Als echte Nederlanders hebben ze ook voor deze mensen weer allerlei clubjes en verenigingen opgericht.

Dat was dus de vraag 'wat is dat voor iemand?'

Wat betreft de vraag 'waar' kan opgemerkt

worden dat naar vogels kijken vrijwel overal mogelijk is. In de stad, op het platteland, langs het water, op zee, overal zijn wel vogels te zien, dus dat is veelal geen probleem.

Na enige tijd leert men vanzelf de plekjes kennen waar het goed vogels kijken is en gelukkig hebben wij daar nog wel een paar van in ons mooie landje. Doch ook buiten ons land is, wat vogels betreft, veel te beleven. Het 'waar' is daarom in het algemeen geen probleem.

Met het 'hoe' ligt de zaak evenwel wat anders en daarbij komen enkele hulpmiddelen goed van pas. In de eerste plaats is het natuurlijk een kwestie van het gebruiken van onze zintuigen, zien en horen. Deze kunnen evenwel zeer goed getraind worden en op den duur ontgaat je niet veel meer. Daarnaast is een verrekijker voor het observeren van de vogels van een veilige afstand erg gemakkelijk. Het bezit daarvan is, hoewel geen 'must', toch wel erg fijn. In de tweede plaats een vogelgids, met behulp waarvan men de vogels kan determineren en op naam brengen. In de beginperiode is dat erg moeilijk, doch na verloop van tijd, en wellicht met behulp van een wat verder gevorderde vriend, wordt dat allengs beter. Moeilijkheden bij het determineren zullen er altijd zijn en dat is een van de aantrekkelijke facetten van het vogels kijken. De behoefte aan verschillende andere hulpmiddelen komt in de praktijk vanzelf aan de orde.

Contacten met 'soortgenoten', om in de juiste termen te blijven, via een jeugdbond of een plaatselijke of provinciale vogelwacht of iets dergelijks, kunnen van groot belang zijn. Men organiseert bijvoorbeeld, en met veel succes, cursussen voor beginners, men houdt lezingen enzovoort. Vooral voor de beginnende vogelaar kan dit alles zeer informatief zijn, waar de waarde van de contacten die men daar legt nog bij komt. Het gezamenlijk meewerken aan onderzoekjes, inventarisaties en dergelijke, is buitengewoon leerzaam en stimulerend.

Het 'waarom' is waarschijnlijk de moeilijkste vraag om te beantwoorden. Vaak is er zeer weinig voor nodig om de interesse wakker te schudden. Het meegaan met een vriend, die wel eens naar vogels kijkt, kan zo stimulerend werken dat de interesse spoedig overgaat in een hobby die later levenslang blijkt te duren.

Anderen daarentegen zullen hun hele leven lang nooit enige interesse voor de natuur krijgen of kunnen opbrengen. Vooral dat laatste kan nog wel eens frusterend werken als men zelf een enthousiasteling is. Familie of vrienden

die niet de bereidheid hebben zo nu en dan eens even te luisteren naar enthousiaste verhalen of uitleg, zorgen er voor dat menig natuurliefhebber eelt op zijn ziel krijgt. In de ogen van sommige mensen blijven natuurliefhebbers nu eenmaal vreemde figuren.

Het 'waarom' is dus moeilijk aan te geven. Zelf ben ik op jonge leeftijd, elf of twaalf jaar, in Kampen voor het eerst door een vriend met de vogels in aanraking gekomen. Wat mij toen zo heeft aangetrokken weet ik niet precies meer. Het avontuur van het de polders ingaan en door de landerijen zwerven heeft zeker in eerste instantie ook een rol gespeeld.

Waarschijnlijk heeft het feit dat vogels kunnen vliegen ook invloed gehad, want in die periode had ik belangstelling voor alles dat kan vliegen. De vogels zijn daar ten slotte van overgebleven en dat is nu al meer dan veertig jaar het geval. In de loop der jaren vragen ook bloemen, bomen, vlinders, insekten en zoogdieren de aandacht, doch dat gaat bijna vanzelf, omdat er overal samenhang tussen bestaat in de natuur. Alles heeft elkaar nodig en dat geldt voor ons mensen natuurlijk ook. Zonder een gezonde natuur is het voor de mens moeilijk leven.

Hoewel er dus, zoals uit het bovenstaande blijkt, zeer veel soorten vogelwaarnemers zijn, hebben zij allen de onverminderde belangstelling voor de avifauna in binnen- en buitenland gemeen, waarbij zij altijd weer geboeid worden door de schoonheid en de varieerbaarheid in de natuur, ook al gaat het om 'ogenschijnlijke futiliteiten als pootkleur, vleugelformule, wenkbrauwstreepjes of donkere vlekken boven of onder het oog', (zie prof. Voous bladzijde 199).

Veel van de door de amateur-ornithologen aangeleverde gegevens verkregen door inventarisaties, tellingen, ringwerk etcetera — en gelooft u mij, dat is een zeer respectabele hoeveelheid waar de professionele ornithologen dankbaar gebruik van maken — worden tegenwoordig zoals dat heet 'in de computer gestopt' waardoor het mogelijk wordt er allerlei programma's op los te laten. Op die manier is het mogelijk dat ook anderen daar gebruik van maken, hoewel uiterste voorzichtigheid met het gebruik van de gegevens geboden blijft.

De uitwerking van veel onderzoekjes en de publicaties van de resultaten daarvan laten overigens nog wel eens te wensen over, hetgeen nu niet bepaald aanmoedigend werkt ten opzichte van de noeste veldwerker (zie ook Ouweneel in dit nummer).